

**แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัย
ให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียน
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ***
**Guideline for Organic Farming to Food Safety for
Students and Communities in Affiliated School Area of
Chiangmai Provincial Administrative Organization**

อัญชิรีย์ ฐิติธัญญา และธรรมพร ตันตรา
Aunchiree Thititanaya, and Thammaporn Tantar
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Aunchiree.2539@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน ศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยประสบผลสำเร็จ และศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน ในพื้นที่นำร่องโครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัย จำนวน 4 แห่ง

* ได้รับความเห็นชอบ: 25 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2564; ตีพิมพ์: 13 กรกฎาคม 2564

Received: February 25, 2021; Revised: June 19, 2021; Accepted: July 13, 2021

ผลการวิจัย พบว่า จากการประเมินตามกระบวนการของ CIPP Model คือประเมินสภาพแวดล้อม ประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และประเมินผลการดำเนินโครงการหลังจากดำเนินโครงการเสร็จสิ้น การประเมินผลผลิตซึ่งสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน นักเรียน ครู ผู้ปกครองและประชาชนสามารถเลือกบริโภคอาหารที่มาจากผลผลิตอินทรีย์มีความเพียงพอต่อการบริโภคและจำหน่ายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงได้ เงื่อนไขที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากรหรือทีมงาน เครื่องมืออุปกรณ์ และระยะเวลาความต่อเนื่องของโครงการ แนวทางที่เหมาะสมในการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน คือ 1) การวางแผนผลิตวัตถุดิบที่มีคุณภาพปลอดภัยมาจัดทำอาหารกลางวันโดยเพิ่มปริมาณการบริโภคอาหารอินทรีย์ไปพร้อม ๆ กับ 2) การสร้างความตระหนักในการบริโภคอาหารอินทรีย์ 3) การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อลดปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค 4) ประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคอาหารอินทรีย์มากขึ้น 5) สร้างช่องทางการจัดจำหน่ายเพิ่ม ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ควรถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จจากพื้นที่นำร่องไปยังโรงเรียนและชุมชนที่มีความพร้อมเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อรองรับช่องทางจำหน่ายที่เปิดกว้างมากขึ้น

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์; อาหารปลอดภัย; การจัดการนโยบาย; การประเมินโครงการ CIPP Model

Abstract

This study was carried out in order to: 1) evaluate the project on organic farming that leads to food safety for students and communities; 2) investigate the key success factors of this project; and 3) guide the appropriate direction of organic farming to gain food safety for students and communities of Chiang Mai Provincial Administrative Organization. An interview schedule was used for data collection administered with 56 concerned personnel in the project implementation. This covered 4 projects of organic farming to gain safe food.

The research results were found that According to an assessment by using CIPP model, context evaluation, input evaluation, process evaluation and product evaluation. After finishing the project implementation, the schools and the communities could gain increased incomes and everyone had a chance to choose to consumer organic yields. The following had an effect on success of the project: budget, personnel or network teamwork, instruments and equipment, and continuity of the project. The following were appropriate guidelines for organic farming to gain safe food based on results of the study: 1) planning on the production of safe raw materials for cooking lunch; 2) creating an awareness of organic food consumption; 3) forming organic farming networks to reduce the problem in inadequate organic yields; 4) public relations about the benefit of organic food consumption; and 5) adding distribution channels. Results of the study should be prepared to be a lesson about factors on success based on the pilot area to schools and communities having readiness and strength. This was in order to cope with increased distribution channels.

Keywords: organic farming; safe food; policy management; project assessment; CIPP model

1. บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาให้มีศักยภาพ การที่คนมีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสม จะส่งผลให้มีภาวะโภชนาการที่ดี ซึ่งวิถีชีวิตในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน ทำให้ชีวิตต้องตกอยู่ในความเร่งรีบจนลืมสนใจดูแลสุขภาพตนเองเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาให้มีศักยภาพ การที่คนมีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสมจะส่งผลให้มีภาวะโภชนาการที่ดี ที่จะนำไปสู่

สุขภาวะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการดำรงชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ทั้งใน ด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาคู่มือส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลด ปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งสร้างเสริมสุขภาวะคนไทยให้มีความสมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นรากฐานของการมีชีวิตที่ดีที่รัฐบาลเห็นความสำคัญของโภชนาการ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่ง สร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี เป็นฐานการผลิตอาหารครัวโลกที่มีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งจะ ปลดปล่อยให้แนวโน้มของปัญหาด้านโภชนาการยังคงมีอยู่ไม่ได้โดยเฉพาะโรคอันเกิดจากการ รับประทานอาหาร (คณะอนุกรรมการจัดทำแผนโภชนาการ, 2540) โดยพบว่าค่าใช้จ่ายทางด้าน สุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุอันดับต้นๆ ของการเสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องของการบริโภคอาหาร พฤติกรรมหรือวิถีการดำรงชีวิต เช่น โรคหัวใจ ความดัน โลหิตสูงและโรคหลอดเลือดในสมอง เป็นต้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรค ได้แก่ การบริโภคผักและผลไม้ น้อย รวมถึงมีสารพิษปนเปื้อนในผักและผลไม้ การมีดัชนีมวลกายสูง ภาวะระดับโคเลสเตอรอลสูง ภาวะความดันโลหิตสูง และขาดการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ประกอบด้วย แป้ง และน้ำตาลเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม (ปาณบดี เอกะจัมปะกะ และนิธิศ วัฒนมะโน, 2552) แม้ว่าจะ มีการรณรงค์ส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารให้ได้สารอาหารอย่างครบถ้วนเหมาะสม แต่ความปลอดภัยจากการรับประทานอาหารที่ปราศจากสารเคมีตกค้างยังคงเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคให้ ความสำคัญโดยเฉพาะในอาหารประเภทผักผลไม้ นอกจากการใช้สารเคมีจะเป็นปัญหาต่อสุขภาพ ของผู้บริโภคแล้ว ยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพเกษตรกรเมื่อใช้เป็นระยะเวลานาน จึงมีการส่งเสริมให้ เกษตรกรปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตโดยระบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น รัฐบาลได้สนับสนุนยุทธศาสตร์ เกษตรอินทรีย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อเดือนมกราคม 2548 เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคลด การใช้สารเคมีในระบบการผลิต โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติได้ทำการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โดยพบว่าประเทศไทยมีจุดแข็งในเรื่องของสภาพ ภูมิศาสตร์เหมาะสมสำหรับการเกษตร เกษตรกรมีประสบการณ์ด้านการเกษตรมายาวนาน มีเครือข่ายเอกชนที่เข้มแข็ง เกษตรกรให้ความสนใจกับระบบการจัดการตามมาตรฐานการผลิตพืช แต่มีจุดอ่อน คือ การขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ ขาดการพัฒนา

องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ความเคยชินกับการผลิตพืชในระบบเกษตรเคมี ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการรองรับสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ อีกทั้งระบบมาตรฐานของไทยยังขาดความน่าเชื่อถือ ภาครัฐจึงให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนไปสู่เกษตรกรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้แนวทางของเกษตรอินทรีย์

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (2563) ได้มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติเป็นช่วงที่เด็กเรียนรู้ได้ทุกด้านการที่มีสุขภาพที่ดีแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นคนที่มีจิตใจดี มีคุณธรรม ต้องมีการส่งเสริมสุขภาพที่ดีด้านร่างกายควบคู่กันไปด้วยนับตั้งแต่การรับประทานอาหารที่ดีถูกสุขลักษณะ รับประทานอาหารที่ปลอดภัยไร้สารพิษต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิตจนไปถึงมืออาหาร ดังนั้น โครงการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน จึงถูกออกแบบโครงการมาเพื่อผลิตอาหารอินทรีย์ที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่โดยการเลือกโรงเรียนนำร่อง 4 แห่งเข้าร่วมโครงการดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้สนใจศึกษาแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนและชุมชนนำร่องเพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการและแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยในโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินงานวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ (Documentary research) ซึ่งประกอบด้วย หนังสือ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ปรัชญา แนวคิดทฤษฎี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และแผนบูรณาการยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์สู่อาหารนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

2. การสัมภาษณ์เชิงบุคคล (In person interview) ซึ่งเป็นการวิจัยภาคสนามโดยกำหนดผู้มีส่วนร่วม (Participants) ด้วยวิธีการเจาะจง จำนวน 56 คน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้แทนคณะกรรมการแผนบูรณาการยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์สู่อาหารนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนครูโรงเรียน ผู้แทนคณะกรรมการการขับเคลื่อนโครงการ และผู้แทนภาคประชาชนในพื้นที่ที่รับการฝึกอบรมในโรงเรียนและพื้นที่นำร่องทั้ง 4 แห่ง ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3. รวบรวมข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) จากบุคคลที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 56 คน

4. การประยุกต์ใช้ตัวแบบการประเมินเข้าระบบ (CIPP Model) มีเนื้อหาครอบคลุม 4 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และปัจจัยผลผลิต เนื่องด้วยกระบวนการประเมินโดย CIPP Model เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจแก่ผู้สนับสนุนทุนที่ใช้ดำเนินโครงการ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีแนวคิดการส่งเสริมพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน ส่งเสริมการมีสุขภาพแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการกินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและปราศจากสารพิษ มีผลการประเมินดังนี้

1.1 ด้านบริบท (Context Evaluation : C) พบว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนมีผลตรวจเลือดที่เป็นลบ มีสารพิษเจือปน

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) ได้แก่ โรงเรียน/ชุมชน งบประมาณ เครื่องมือ บุคลากรและทีมงาน เพื่อดำเนินโครงการตามแผนกิจกรรม

1.3 ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) พบว่า มีการเยี่ยมชมพื้นที่และเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่โรงเรียนและชุมชน

1.4 ประเมินผลลัพธ์ (Product Evaluation : P) พบว่า โครงการดังกล่าวสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน นักเรียน ครู ผู้ปกครองและประชาชนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีหรือมีโอกาสเลือกบริโภคอาหารที่มาจากผลผลิตอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยมากขึ้น ชุมชนมีคลังอาหารที่เป็นผลผลิตอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานเพียงพอต่อการบริโภคของโรงเรียนนาร่องในปัจจุบัน และในอนาคต มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยบริหารจัดการโครงการ และที่สำคัญได้โมเดลต้นแบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยของนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ยกระดับไปสู่อาชีพและการรวมกลุ่มเพื่อเป็นเกษตรแปลงใหญ่สู่การเกษตรมูลค่าสูงต่อไป

2. เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในพื้นที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย

2.1 งบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการและดำเนินโครงการจะต้องเพียงพอกับการดำเนินโครงการในส่วนต่าง ๆ ครอบคลุมทุกกิจกรรมและมีความต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี โดยมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเป็นกระบวนการภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

2.2 บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทั้งบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการโครงการ รวมไปถึงบุคลากรในโรงเรียนที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้นำและผลักดันให้เกิดกิจกรรมในโรงเรียนตามเวลาและบรรลุเป้าหมายของโครงการ

2.3 ทีมงานในรูปแบบของเครือข่ายทั้งทางด้านการวิชาการจากบุคลากรที่ดำเนินโครงการจากหลายหน่วยงาน ซึ่งทีมงานที่ร่วมดำเนินโครงการมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จมีการจัดโครงสร้างบทบาทและหน้าที่แบ่งงานกันชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์

เป้าหมายและกลยุทธ์การทำงานตลอดจนวิธีการควบคุมติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ การสื่อสารภายในทีมงาน

2.4 ระยะเวลาและความต่อเนื่องของโครงการ โดยกำหนดขอบเขตและเวลาอย่างชัดเจน มีแบบแผนในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ควรตั้งเป็นโครงการระยะกลางอย่างน้อย 3 ปีจึงจะเห็นผลอย่างชัดเจนและมีความยั่งยืน

2.) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ช่วยในการควบคุมคุณภาพของ ผลผลิตรวมถึงอาคารสถานที่ดำเนินงาน

3. แนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบแนวทางที่เหมาะสม และสามารถปรับใช้กับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้

3.1 ต้องมีการวางแผนการผลิตตามฤดูกาลซึ่งเชื่อมโยงกับการจัดสรรงบประมาณของจังหวัด เพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การจัดทำคู่มือวางแผนการผลิตและมืออาหารให้สอดคล้องกัน การวางแผนการผลิตจะต้องศึกษาความต้องการของโรงเรียนที่จัดมืออาหารและตลาดในชุมชนที่สามารถรองรับผลผลิตเมื่อมีมากเกินไปเกินการบริโภคภายในโรงเรียน

3.2 โรงเรียนจะต้องมีการจัดการวัตถุดิบที่มีคุณภาพทั้งระบบตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวตลอดจนการเก็บรักษาและการแปรรูป เพื่อเตรียมพร้อมในการทำอาหารกลางวัน

3.3 การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ให้สนิทสนมมากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้ปกครองของนักเรียน และโรงเรียนได้มีส่วนร่วมกัน โดยผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดเตรียม ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่น เข้าใจ และเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่จะสนับสนุนโครงการโดยใช้ความร่วมมือกับชุมชนผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งผลิตที่มีคุณภาพสำหรับโรงเรียน

3.4 การจัดจำหน่ายผลผลิตส่วนที่เหลือจากโครงการอาหารกลางวันเพื่อสร้างรายได้ให้แก่โรงเรียนและเครือข่าย

3.5 การถอดบทเรียนความสำเร็จและขยายผลการปฏิบัติให้ครอบคลุมทั้งชุมชนเพื่อความสามารถในการผลิตเพื่อการพาณิชย์และความมั่นคงทางอาหารในชุมชนด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาการประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ด้วยแนวคิด CIPP model มาเป็นต้นแบบในการประเมินโครงการในครั้งนี้ พบว่าในขั้นตอนของการประเมินสภาวะแวดล้อมซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบเลือกของเด็กในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบผลตรวจสอบเลือกที่เป็นลบ มีสารพิษเจือปน การประเมินดังกล่าวสอดคล้องกับขนาด แส่นเสมอ (2554) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนและหลังจากจัดโครงการพัฒนาสุขภาพโดยการให้เด็กชั่งน้ำหนัก ส่วนสูง และประเมินภาวะโภชนาการจากน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์อายุเพื่อจัดเก็บข้อมูลไว้ก่อนดำเนินโครงการรายการอาหารสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้ข้อมูลผลตรวจสอบสุขภาพของเด็กแล้วจึงได้บรรจุโครงการเกษตรอินทรีย์ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา จากนั้นได้กำหนดพื้นที่นำร่อง จัดสรรงบประมาณ บุคลากร ทีมงานและเครื่องมืออุปกรณ์ไปในโครงการ สอดคล้องกับการศึกษาของอินทราเจียรสุพัฒน์ (2552) ที่มีการนำทุนทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น มาเป็นปัจจัยในการกำหนดแผนชุมชนด้วย ทำให้ส่งผลต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานกันเป็นเครือข่าย ในกระบวนการ (Process) โครงการได้นำทีมนักวิจัยและนักวิชาการลงพื้นที่เพื่อส่งเสริมความรู้การทำเกษตรอินทรีย์สู่โรงเรียนและชุมชนมีการประชุมกำหนดแผนการทำงาน ผู้รับผิดชอบและระยะเวลาอย่างชัดเจน ผลลัพธ์ (Product) ที่ได้จากโครงการสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน เป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์สำหรับพื้นที่และจังหวัดเชียงใหม่และโครงการยังมุ่งหวังทำตามแผนต่อไปเพื่อจะบรรลุตามเป้าประสงค์เช่นเดียวกับการศึกษาของนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, สมร เจนจิระ, สุรางคนา เลี่ยมเพชรรัตน์, และ ศรีวิไล พลมณี (2546) ที่ประเมินโครงการสืบสานครูไทยโดยใช้ CIPP model เช่นกัน ซึ่งพิจารณาตามผลการประเมินแล้วพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่าควรจะดำเนินโครงการต่อไป

2. เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร การสร้างเครือข่ายโดยร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชน สถาบันการศึกษาและสภาเกษตรกร ซึ่งงบประมาณต้องเพียงพอกับการดำเนินโครงการในส่วนต่าง ๆ และการสนับสนุนโครงการจำเป็นต้องมีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของกาญจนา สุระ (2554) ที่ได้ประเมินต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของ

ท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่พบว่าส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านสังคมคืองบประมาณ การสร้างเครือข่ายโดยมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเป็นกระบวนการ มีขอบเขตเวลาและความต่อเนื่องของกิจกรรมย่อยในโครงการอย่างชัดเจนซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการควบคุม ติดตามประเมินผล ซึ่งจะส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมหมาย กล้าณรงค์ (2548) ที่พบว่า การรวมกลุ่มในการพัฒนาเครือข่ายเป็นสิ่งที่ช่วยหนุนให้กลุ่ม ได้มีโอกาสอยู่ด้วยกันเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นเป็นการพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่แท้จริง

3. แนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สูตรอาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ คือ

3.1 การวางแผนการผลิตผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ตรงตามฤดูกาล เพื่อจัดทำอาหารกลางวันอินทรีย์ให้กับนักเรียนอย่างน้อย 1 มื้อต่อวันและควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการรับประทานอาหารอินทรีย์และการเจริญเติบโตเช่นเดียวกับขนานาถ แสนเสมอ (2554) ที่ได้ศึกษารายการมื้ออาหารสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนโดยเก็บข้อมูลน้ำหนัก ส่วนสูง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการซึ่งหลังจากจบโครงการเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหญิงและชายมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

3.2 เพื่อสร้างความตระหนักในการรับประทานอาหารที่ดี และในระยะยาวจะทำให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพที่ดีและอาหารปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้างในร่างกาย เช่นเดียวกับการศึกษาของกังสดาลย์ บุญปราบ (2549) ที่ศึกษาสถานการณ์ความปลอดภัยของอาหารในประเทศไทยพบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหารสูง แต่ได้รับความรู้จำกัดโดยเฉพาะการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร และคนไทยมักละเลยพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาอาหาร ถ้าให้ความรู้กันตั้งแต่เด็กดังเช่นโครงการ "กินครบ 5 หมู่ หนูแข็งแรง" ของขนานาถ แสนเสมอ ได้ให้ความรู้ควบคู่กับการรับประทานอาหารเช้ากับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เมื่อผลผลิตมีปริมาณเพียงพอจะต้องขยายมื้ออาหารอินทรีย์ให้ครบ 3 มื้อ และเผยแพร่ผลการตรวจเลือดสารพิษในร่างกายก่อนและหลังการรับประทานอาหารอินทรีย์ เช่นเดียวกับการวิจัยของกัลยาณี กุลชัยและพีระชัย กุลชัย (2549) ที่ได้เก็บตัวอย่างผู้บริโภคผักอินทรีย์นานกว่า 4 ปีเหตุผลเพราะต้องการความปลอดภัยจากสารเคมี กลุ่มตัวอย่างยินดีจ่ายเงินเพิ่มในการบริโภคผักอินทรีย์เพื่อลดความเสี่ยงในการเจ็บป่วย ต้องการซื้อผักอินทรีย์แม้ว่าผักจะมีลักษณะไม่สวยงาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดควร

3.3 ประชาสัมพันธ์ประโยชน์เกี่ยวกับการบริโภคอาหารอินทรีย์ให้นักเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับที่กัลยาณี กุลชัยและพีระชัย กุลชัย (2549) ได้พบว่าการประชาสัมพันธ์ผักอินทรีย์ตามสื่อต่าง ๆ ยังไม่แพร่หลาย ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบแหล่งจำหน่ายและแหล่งผลิต

3.4 เพิ่มแหล่งจำหน่ายไปพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ในส่วนที่เป็นปัญหาจากจำนวนผลผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ 5) ควรมีการวางแผนการผลิตร่วมกับชุมชนรอบโรงเรียน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเพื่อวางแผนการผลิตให้ปริมาณผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคและการผลิตเพื่อเชิงพาณิชย์สอดคล้องกับแนวทางของขนิษฐากาญจนรังสีนนท์ (2547) ที่ได้เสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายด้วยการเชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมประชุมโดยกำหนดการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางของกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจนโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย ทั้งนี้ควรมีการทบทวนสิ่งที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะเพื่อปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมและสมาชิกในเครือข่ายด้วย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของกาญจนา สุระ (2554) ที่ได้ประเมินต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ แล้วพบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าส่วนงบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก โดยการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมเช่นกัน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นโดยใช้เครื่องมือของ CIPP Model มีประเด็นที่มาเกี่ยวข้องเป็นปัจจัยพื้นฐานสามารถประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นๆ ดังนี้

Context : C	Input : I	Process : P	Product : P
ประเมิน : สภาพแวดล้อมสังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ	กำหนดปัจจัยนำเข้า : - กิจกรรม - งบประมาณ - ทีมงาน - เครือข่าย	กระบวนการทำงาน : - การผลิต - การเงิน - การตลาด - การขนส่ง - การจัดการความเสี่ยง	ประเมินผลลัพธ์ : - ผลกระทบทางสังคม - ผลกระทบทางเศรษฐกิจ - ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1. เครื่องมือ CIPP Model กับการจัดการเกษตรอินทรีย์

เมื่อนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นที่เป็นโครงการลักษณะเดียวกัน สามารถนำเครื่องมือ CIPP Model ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยมีหลักสำคัญที่สามารถใช้ได้กับโครงการลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้ปัจจัยนำเข้า กระบวนการทำงาน และการประเมินผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับบริบทและผลการประเมินสังคมและเศรษฐกิจก่อนเริ่มกระบวนการอื่น ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนในเรื่องงบประมาณเงินด้านเกษตรอินทรีย์ให้เพิ่มขึ้นเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่องหรือควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณในระยะกลางและระยะยาวเพราะการดำเนินโครงการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องใช้เวลานานกว่าจะประสบความสำเร็จและเห็นผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

1.2 ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารอินทรีย์ จึงควรต้องมีการสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์โครงการกิจกรรม รายการสินค้าไปยังกลุ่มบุคคลเหล่านี้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ

1.3 การดำเนินโครงการและกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีผู้รับผิดชอบที่จะต้องติดตามโครงการและสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรประเมินผลด้านสังคม (Social Impact) ของการดำเนินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนที่ออกมาในเชิงตัวเลข แสดงให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องในโครงการได้รับผลกระทบทิศทางบวกเป็นข้อมูลสนับสนุนการขยายผลจากความสำเร็จของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย โรงเรียนบ้านท่าศาลา โรงเรียนแม่อนชีเหล็ก และโรงเรียนแม่อาววิทยาคมไปยังชุมชนรอบข้าง นำไปสู่การรวมพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบอาหารที่ดีป้อนสู่ตลาดที่มีความต้องการสูง สามารถสร้างรายได้จากการทำเกษตรอินทรีย์สู่ครัวเรือนและชุมชนและโรงเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สุระ. (2554). การวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- กังสดาลย์ บุญปราบ. (2549). สถานการณ์ความปลอดภัยของอาหารในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และพฤติกรรมของผู้บริโภคและการเปรียบเทียบบางลักษณะกับประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กัลยาณี กุลชัย, และ พีระชัย กุลชัย. (2549). พฤติกรรม ทักษะ และปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคผักอินทรีย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44 สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร สาขามนุษยศาสตร์ สาขาคหกรรมศาสตร์ (น. 347-354). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชนัญญา กาญจนรังษิณนท์. (2547). การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/publication/237077426_karsrangkheruxkhaypheuxkarphathna
- คณะกรรมการจัดทำแผนโภชนาการ. (2540). แผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

- ชนานาถ แสนเสมอ. (2554). การเปรียบเทียบภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนและหลังการจัดโครงการพัฒนาสุขภาพ. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, สมร เจนจิระ, สุรางคณา เลี่ยมเพ็ชรรัตน์, และ ศรีวิไล พลมณี. (2546). การประเมินโครงการสืบสานครูไทย (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาณบดี เอกะจัมปะกะ, และ นิธิศ วัฒนมะโน. (2552). พฤติกรรมบริโภคอาหารของประชาชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. *สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย, 3*(2), 6-14.
- สมหมาย กล้าณรงค์. (2548). การพัฒนาเครือข่ายชุมชนสร้างสุขภาพบ้านทุ่งโป่ง อำเภอบ้านนา จังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- อินทิรา เจียรสุพัฒน์. (2552). กระบวนการขับเคลื่อนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง: กรณีศึกษาเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดปทุมธานี (รายงานการศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (2563). แผนดำเนินงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2563. สืบค้นจาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7055>